



Jeden svět
na školách

Program společnosti Člověk v tísni
www.jsns.cz/volby

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

e-mail: studentskevolby@jsns.cz

Autoři:

Informační texty: Erik Tabery, Luděk Navara, Eva Štášková, Tatiana Čabáková, Bára Procházková

Aktivity: Pavla Kučerová, Hana Vacková, Marek Fajfr, Karel Strachota, Ludmila Součková

Redakce:

Adéla Skálová, Jana Havlíčková

Na přípravě publikace se dále podíleli:

Radka Vokounová, Linda Šilingerová, Lukáš Gajdoš, Markéta Břešťanová, Anna Dosoudilová, Karolína Puttová

Grafická úprava: >0< mowshe

Rok vydání: 2013

Fotografie: ČTK (strana 6, , 8, 11, 15, 20, 21), Profimedia.CZ (strana 22), archiv JSNŠ (strana 9), Martin Vočadlo (strana 4)

© Člověk v tísni, o. p. s.

Všechna práva vyhrazena

OBSAH

Úvod	4
<i>(Karel Strachota)</i>	
Proměna volebního systému od první republiky	6
<i>(Luděk Navara)</i>	
Volební systém v České republice	10
<i>(Erik Tabery, Bára Procházková)</i>	
Předčasné volby	17
<i>(Bára Procházková)</i>	
Finanční příspěvky stranám a způsob rozdělování mandátů do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR	19
<i>(Tatiana Čabáková, Eva Štásková)</i>	
Když hlas neměl význam	20
<i>(Erik Tabery)</i>	
Média a politika	22
<i>(Karel Strachota, Jaroslav Valůch)</i>	
Aktivity:	
Nová politická strana	24
Volby a já	26
Volební kampaň	29

ÚVOD

Před třemi lety uspořádala společnost Člověk v tísni v rámci vzdělávacího programu **Jeden svět na školách** historicky první **Studentské volby** v České republice. Studentské volby 2010 se konaly několik týdnů před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Studentům středních škol jsme prostřednictvím „voleb nanečisto“ chtěli přiblížit základní demokratické principy, seznámit je s volebním systémem a zvýšit také podíl prvovoličů při skutečných volbách. Pozdější výzkum potvrdil, že jsme si stanovili reálné cíle: o 6 % stoupla účast prvovoličů v řádných volbách z řad studentů, kteří se předtím zúčastnili voleb na své škole.

Nešlo přitom o jednorázovou aktivitu, ale o součást dlouhodobého projektu **Kdo jiný?**, který se snaží zvýšit aktivní účast mladých lidí na občanské společnosti a usiluje o to, aby lépe využívali možnosti a prostor, který jim demokracie nabízí. Týmy žáků základních a středních škol uspořádali v rámci projektu Kdo jiný? desítky samostatných akcí a projektů vztahujících se k různým oblastem veřejného života a celospolečenským problémům, jako jsou rovné příležitosti, postavení menšin, moderní československé dějiny, životní prostředí, rozvojová spolupráce, přistěhovalectví, sociální problematika atd. Členové týmů při práci na projektech pochopili, že mají spoluzodpovědnost za svět, v němž žijí, a že pasivní „stěžování si“ nikdy nepřinese změnu k lepšímu.

Je tedy zřejmé, že existuje mnoho způsobů, jak mladé lidi zaujmout, povzbudit, jak je motivovat, aby formulovali své postoje a názory, aby konali. Právě o to se snažíme a pro vás pedagogy připravujeme konkrétní praktické pomůcky. Registrací na našem **audiovizuálním vzdělávacím portálu jsns.cz** zdarma získáte přístup k audiovizuálním lekcím, které můžete využít přímo v hodinách pro práci s žáky nad nejrůznějšími tématy. Na portálu najdete i publikace s přehledem nástrojů občanské angažovanosti, s praktickými radami a doporučeními a také přehled zdařilých projektů jako motivaci pro projekty budoucí. Při našich aktivitách se snažíme poukazovat na to, že popisování náctiletých coby povrchních konzumentů, kteří se chtějí jen bavit a užívat si, je dlouhodobě zažitým zkreslujícím stereotypem.



Studentské prezidentské volby proběhly v prosinci 2012. Zúčastnili se jich středoškoláci ze 441 škol. Na snímku jsou zástupci studentské volební komise Gymnázia Jateční v Ústí nad Labem.

Už při pořádání **Studentských voleb 2010** jsme byli odhodláni položit základy projektu, který se bude opakovat, respektive rozvíjet, a tak na Studentské volby 2010 navázaly na podzim roku 2012 **Studentské volby do krajských**

zastupitelstev a v závěru roku **Studentské prezidentské volby** u příležitosti první přímé volby prezidenta České republiky. Tradici pořádání studentských voleb jsme se rozhodli zachovat i v nastalé situaci, tedy v souvislosti s předčasnými parlamentními volbami.

Publikace, kterou držíte v ruce, obsahuje informační texty o současném volebním systému v ČR, stručný historický přehled jeho vývoje, ale i objasnění okolností, které předčasným volbám předcházely. Vzhledem k tomu, že ve volební kampani hrají zásadní roli média, věnuje se jim jeden z informačních článků. Publikace v závěrečné části obsahuje aktivity, které můžete využít při přípravě vyučovacích hodin.

Budeme samozřejmě rádi, pokud se vaše škola zúčastní **Studentských předčasných parlamentních voleb 2013** a díky jejich konání rozšíří povědomí žáků o specifických situacích, se kterými se mohou jako občané a budoucí voliči setkat. Věříme, že tímto způsobem společně přispějeme k výchově zodpovědných a sebevědomých občanů.

Věřím, že se tyto Studentské volby na vaší škole vydaří a děkuji všem, kteří se podílejí na jejich celkové přípravě.

Karel Strachota

ředitel programu Jeden svět na školách

PROMĚNA VOLEBNÍHO SYSTÉMU OD PRVNÍ REPUBLIKY

Luděk Navara

Proměna volebního systému v našich zemích začala už za Rakouska-Uherska. Přestože byl tento pozoruhodný středoevropský mnohonárodnostní státní útvar monarchií, zrodily se zde základy systému, který se stal východiskem pro demokratický režim tzv. první československé republiky. Pro porozumění situaci je však třeba zdůraznit, že samotná monarchie byla rozdělena na dva státní celky: Předlitavsko a Zalitavsko. Území dnešní České republiky se nacházelo v části Předlitavsko, do níž patřilo i dnešní Rakousko s hlavním městem Vídní, části Chorvatska, Slovinska, Polska a Rumunska. A právě v Předlitavsku se už koncem 19. století rozšiřoval počet oprávněných voličů. Všeobecné rovné volební právo pro muže bylo uzákoněno v roce 1907 (pro zajímavost: ženy mohly v Československu poprvé volit v roce 1920). Ale systém existující před první světovou válkou bychom asi neoznačili za zcela demokratický, protože v čele státu byl neodvolatelný monarcha a systém navíc komplikovaly složité národnostní spory.

Prvorepublikové Československo

Po vypuknutí první světové války se národnostní rozpory v monarchii ještě prohloubily. Už v létě 1915 zahájil profesor Tomáš Garrigue Masaryk své zahraniční aktivity směřující k založení nového státu. O rok později vznikla v Paříži Národní rada. Ale forma budoucího českého, respektive československého státu se v té době ještě hledala. Jednou z uvažovaných možností bylo i království. Po vzniku samostatného Československa 28. října 1918 bylo jisté, že zvítězilo republikánství; monarchismus byl už tehdy považován za zastaralý. Rozšířením Národního výboru československého vzniklo Revoluční národní shromáždění, do něhož byli povoláni další zástupci na základě výsledků posledních předválečných voleb v Rakousku-Uhersku. A také kooptování zástupci Slovenska.



Nově zvolený československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk a ministerský předseda Antonín Švehla (vpravo) odjíždějí od budovy parlamentu (Rudolfinum) po volbě prezidenta roku 1927.

Nejdůležitější byla pro vznikající Československo tzv. únorová ústava, která ustanovila variantu parlamentarismu s dvoukomorovým parlamentem. Poslanecká sněmovna měla 300 poslanců, Senát 150 členů. Prezident byl volen na společné schůzi obou komor.

Nový stát ovšem zdědil po rakousko-uherské monarchii složitou národnostní situaci s početnou německou menšinou. Uspořádání země s tím muselo počítat. Jedním z důsledků byl **poměrný volební systém**, v němž politické strany měly rozhodující slovo při sestavování kandidátních listin. Systém navíc umožňoval vyřadit jen velmi malé strany, takže pro něj byl charakteristický vysoký počet zúčastněných stran.

Důsledkem volebního systému první republiky byla roztržitost stranického spektra. To bylo navíc až na výjimky nehybné a v parlamentu se objevovaly stejné tváře, neboť obměna byla minimální.

Ale podívejme se na první volby na jaře roku 1920. Těch se účastnilo 22 stran kandidujících do Poslanecké sněmovny a 17 do Senátu. Zvítězili sociální demokraté. Nejříve čeští (25,7 %) a za nimi němečtí (11,1 %). Na třetím místě byli agráři. Pozoruhodné je, že ústavou byly garantovány čtyři mandáty legionářům ze Sibiře.

Druhé volby přinesly ještě větší roztržitost: do Poslanecké sněmovny se dostali zástupci 16 stran, do Senátu zástupci 14 stran. Tak velký počet stran přinesl komplikace a problémy při sestavování dostatečně funkční vládní koalice. Důsledkem situace byla politická krize.

Zatímco následující volby (v říjnu 1929) znamenaly ustálení stranické struktury, ty poslední v prvorepublikové éře přinesly překvapení: zvítězila sudetoněmecká strana SdP. Zástupci německé menšiny tak v roce 1935 získali celkem 44 mandátů v Poslanecké sněmovně.

Druhá republika a protektorát

V září 1938 muselo tehdejší Československo na základě mnichovské dohody vydat německojazyčná pohraniční území. Mnichovská dohoda, při níž došlo k oslabení tohoto posledního demokratického státu ve středu Evropy, ovšem přinesla i změnu vnitřních poměrů – především opuštění prvorepublikových demokratických tradic. Druhá republika musela být přátelská k německé říši ovládané diktátorem Adolfem Hitlerem. Zmocňovací zákon vybavil výkonnou moc nezvyklými oprávněními zasahovat do ústavy a legislativy tzv. prezidentskými dekrety a nařízeními vlády. Tím byla omezena role Národního shromáždění. Parlament se ovšem stejně rozkládal: 69 poslanců z vydaných území pozbylo svých mandátů. O mandáty přišli také poslanci a senátoři rozpuštěné komunistické strany. Z parlamentu zbylo torzo a poslanci se už na konci druhé republiky ani nesešli. V následujícím období let 1939–1945 se české země dostaly pod přímou kontrolu Hitlerovy říše. Parlament byl rozpuštěn a o ústavnosti se v tomto období nedá hovořit.

Na druhé straně existovalo ve válečném období Prozatímní státní zřízení ČSR, které reprezentovala politická emigrace v Londýně v čele s Edvardem Benešem.



Nacisté pochodují přes Karlův most v Praze v době druhé světové války

Poválečné období 1945–1948, třetí republika

Nebyla to úplně jednoduchá doba, a to po všech stránkách. Poválečný zmatek se promítal i do politického uspořádání. Formálně sice platila prvorepubliková únorová ústava, reálně však nebyla politickou mocí dodržována.

Na rozdíl od první republiky se objevila novinka – vládnutí pomocí **prezidentských dekretů**. Omezena byla i volební soutěž – v české části společného státu se voleb mohli účastnit jen komunisté, národní socialisté (tj. Československá strana národně socialistická – strana se už v roce 1926 distancovala od fašistů; její členkou byla i Milada Horáková), lidovci a sociální demokraté.

Silný vliv měl v zemi – z větší části osvobozené Rudou armádou – Sovětský svaz a levice vůbec. Komunisté lehce získali pozice – v prvních volbách dosáhli 40,2% hlasů. Není divu, když se voleb v českých zemích mohly účastnit jen zmíněné čtyři strany sdružené do tzv. Národní fronty. Československo už v té době nesplovalo nároky na to, aby mohlo být zařazeno mezi demokratické státy.

Období po komunistickém převratu v únoru 1948

Na první pohled to v některých ohledech ani nevypadalo, že se jedná o čistě totalitní stát. Dokonce první měsíce po převratu stále ještě platila prvorepubliková únorová ústava – respektive měla platit.

Ve skutečnosti byl totiž hlavním nositelem výkonné moci Ústřední výbor Komunistické strany Československa (KSČ) a jeho první tajemník, přičemž českoslovenští komunisté byli pod diktátem svých sovětských kolegů.

Skutečná rozhodnutí ovlivňující chod státu se tak činila nejen mimo standardní ústavní orgány, ale dokonce i mimo hranice země.



Předvolební projevy předsedy vlády Klementa Gottwalda, náměstka předsedy vlády Antonína Zápotockého a ministra sociální péče Evžena Erbana v jinonické Waltrůvce v květnu 1948

Prvorepublikovou ústavu ovšem ještě v roce 1948 nahradila ústava 9. května (kterou prezident Beneš odmítl podepsat) a později, v roce 1960, **socialistická ústava, která zakotvovala vedoucí úlohu KSČ**.

Ale v té době měl už režim i volby pevně ve své režii: volby do nového Národního shromáždění 30. května 1948 dopadly tak, že jednotná kandidátka Národní fronty získala 89,2% hlasů. Vedoucí silou Národní fronty byla ovšem KSČ, takže skutečnou moc držela právě ona.

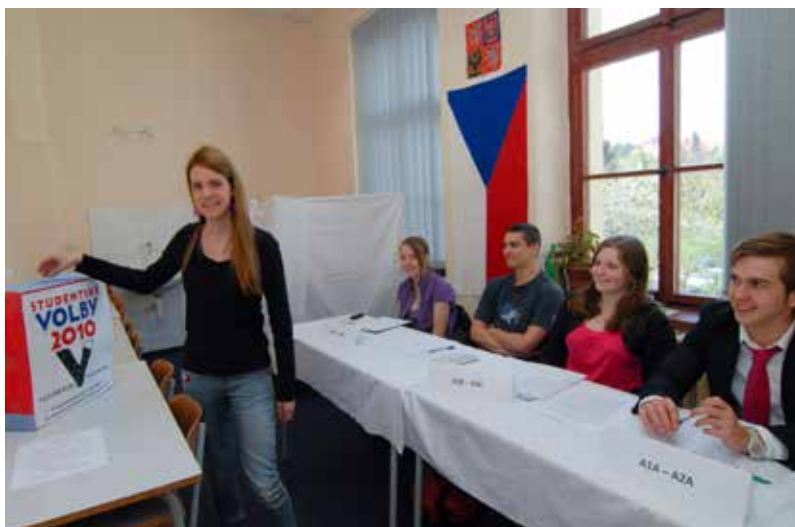
Navzdory existenci tolerovaných a kontrolovaných stran odpovídal tehdejší systém modelu jediné hegemonicko-ideologické strany. Žádná z ostatních stran nemohla ohrozit postavení vedoucí, tedy komunistické strany.

Na první pohled došlo v ústavním systému k výrazné změně začátkem roku 1969, kdy vstoupil v platnost ústavní zákon o československé federaci, ale reálnou moc i nadále držela komunistická strana. Ta měla vliv i na důležité ústavní zákony.

Po sovětské okupaci v srpnu 1968 a následném utužení komunistického režimu byl na začátku normalizace přijat ústavní zákon, který umožnil „očistit“ parlament od příliš demokraticky smýšlejících poslanců a prodloužil volební období tak, aby se volby nemusely konat v době, kdy komunisté ještě neměli situaci zcela pod kontrolou. Jak ukazují výsledky voleb, záměr vyšel dobře. V roce 1971 byli zvoleni všichni kandidáti tak, jak byli navrženi a jejich podpora byla přes 99% hlasů. Podobné výsledky byly i v dalších letech. Ve všech volbách se užíval stejný systém: země byla rozdělena do jednomandátových obvodů, v každém obvodu kandidoval jeden kandidát. Předem přitom bylo stanoveno, jaký poměr poslanců připadne na jednotlivé politické strany.

Současnost

Dle Ústavy České republiky, která je platná od 1. ledna 1993, je současný volební systém založen na **poměrném systému, který ale obsahuje prvky většinového**. Zároveň má určité tradiční prvky z časů první republiky, jako je jednaosmdesátičlenný Senát. Ten je jednou ze dvou komor Parlamentu ČR, druhou komoru tvoří Poslanecká sněmovna s dvěma sty poslanci volenými na čtyři roky. Senátoři jsou voleni na šest let a obměňují se po částech – vždy se volí jen jedna třetina Senátu. Ačkoliv systém počítal s existencí Senátu od počátku, první senátní volby se odehrály až v roce 1996.



V roce 2010 si mohli studenti středních škol v České republice poprvé nanečisto vyzkoušet, jak funguje hlasování v demokracii a vybrat své potenciální zástupce do Parlamentu

Pomineme-li období zmatků po pádu komunismu a rozdělení společného státu, zjistíme, že politická mapa sice obsahuje strany navazující na tradice sahající až k první republice, ale současně zaznamenává i strany, které jen krátkodobě zazáří a jejichž existence bývá vzápětí zapomenuta.

Nejvyšší počet stran se dostal do Poslanecké sněmovny po volbách v roce 1992. Bylo jich celkem 12 a zdálo se, že způsobí podobnou roztržitost jako za první republiky. Ovšem už v příštích letech klesl počet stran v Poslanecké sněmovně na polovinu a na tomto počtu se ustálil.

Objevil se však jiný problém: při sestavování vlády je potřeba více stran, které mají často velmi rozdílný volební program. To může vést k nestabilitě vlády. Občas se proto otevírá diskuse o změně volebního systému.

VOLEBNÍ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

Erik Tabery, šéfredaktor týdeníku Respekt

Čteme si o nich v novinách, díváme se na ně v televizi, posloucháme je v rádiu – politici jsou zkrátka všude. A i ten, kdo se o politiku nezajímá, na ně dříve nebo později narazí. Jak se ale ti lidé do té politiky dostali? A jak je mohu ovlivnit?

VOLBY V ČR

- Komunální volby do zastupitelstva obce
- Krajské volby do zastupitelstva kraje
- Volby do Poslanecké sněmovny
- Volby do Senátu
- Prezidentské volby

KOMUNÁLNÍ VOLBY – volby do zastupitelstva obce

Když se člověku v jeho okolí něco nelíbí (třeba chybí přechod přes silnici, je málo zeleně, nedostatek hřišť apod.), může požadovat změnu. Na městských či obecních radnicích pracují politici, kteří mají za úkol dobře spravovat právě naše okolí. Jsou našimi zaměstnanci, protože jsou placeni z daní, které odvádíme.

Zastupitele mohou volit všichni od 18 let. Ve stejném věku mohou občané i sami kandidovat do obecního zastupitelstva. Musí ale předtím vstoupit do nějaké strany nebo si nějakou založit či vytvořit sdružení nezávislých kandidátů.

Jestliže se vydají cestou nové strany, musí nejdříve sehnat 1 000 podpisů, aby je ministerstvo vnitra zaregistrovalo. Sdružení nezávislých kandidátů to má snazší, protože podpisy shánět nemusí.

Od vstupu do Evropské unie (EU) platí, že právo volit a být voleni mají v komunálních volbách i lidé, kteří tu žijí, ale přitom jsou stále občany některé z členských zemí EU.

Těm, kteří jsou zvoleni (jejich mandát trvá čtyři roky), se říká zastupitelé a tvoří zastupitelstvo. Z něj pak vzniká něco jako obecní vláda, které se ale říká rada. Ta si pak ze svých řad zvolí starostu, ve větších městech volí primátora.

Zasedání zastupitelstva jsou přístupná veřejnosti, která může předkládat své požadavky. Mnohdy však zastupitelé či radní nechtějí jednotlivce vyslyšet, a proto se pak lidé spojují do různých skupin a občanských sdružení. Čím více lidí taková skupina přesvědčí o své myšlence, tím větší šanci má, že ji prosadí.

KRAJSKÉ VOLBY – volby do zastupitelstva kraje

Obce, městské části a města jsou nejmenšími jednotkami samosprávy u nás. Tak jako se od sebe liší obce, liší se od sebe i jednotlivé regiony. Rozdíly jsou často dány historicky, přítomností průmyslu či naopak přírodního bohatství. Tato specifika je třeba respektovat a přihlížet k nim. Proto je Česká republika rozdělena na 14 krajů, mezi něž se řadí i hlavní město Praha.

Kraje jsou tu zejména od toho, aby o všem nerozhodovalo jedno centrum. Hlavní město je vzdálené od některých míst i několik stovek kilometrů a mnohdy je i stejně vzdálené od problémů tamních lidí.

Každý kraj má proto své sídelní město, kde také zasedá krajské zastupitelstvo. Do něj, stejně jako u obecních voleb, mohou volit a být voleni lidé, kteří dosáhli 18 let.

Volič má v krajských volbách možnost použít čtyři preferenční hlasy. To znamená, že když chcete volit stranu XY, ale více se vám líbí kandidát, který má pořadové číslo deset, můžete jej zakroužkovat. Tím jej posouváte na žebříčku výše. Pokud kandidát získá takový počet preferenčních hlasů, který činí nejméně 10 % z celkového počtu hlasů odevzdaných pro jeho stranu v rámci kraje, případně mandát přednostně jemu.

V obcích, kde podle posledního sčítání lidu žije více než 10% obyvatel hlásících se k jiné národnosti než české, zařídí místní zastupitelstvo informace o volbách i v jazyce této menšiny.

Aby se strana či uskupení dostaly do krajského zastupitelstva, musí získat nejméně 5% hlasů. Mandát zastupitele trvá čtyři roky.

Stejně jako u obcí i v krajích ze zastupitelstva vznikne krajská rada, ta si pak volí představitele kraje – hejtmána. Rady krajů vznikají na základě politických dohod zvolených stran. Zastupitelstva krajů mohou rovněž předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně.

PARLAMENTNÍ VOLBY – volby do Poslanecké sněmovny

Největší politický vliv na utváření podoby české společnosti má Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, která přijímá zákony, vyslovuje důvěru vládě, může také zřizovat vyšetřovací komise a volí členy mediálních rad.



Slavnostní schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve Vladislavském sále Pražského hradu při příležitosti vzniku České republiky, 1. 1. 1993

Voliči

Ve sněmovně zasedá 200 poslanců, které volí lidé starší 18 let. Každý občan způsobilý volit dostane před volbami domů hlasovací lístky, se kterými pak v den voleb zamíří na volební okrsek, jenž je většinou nedaleko od jeho domova. Pokud ale dopředu ví, že nebude v místě svého trvalého bydliště (například ho čeká dovolená, pracovní či studijní povinnosti v jiném kraji), může si zařídit tzv. voličský průkaz. Potom volí tam, kde se zrovna v čase voleb nachází. Dnes už je dokonce možné takto hlasovat ze zahraničí.

Jsou mezi námi pochopitelně i lidé, kteří jsou sice doma, ale jsou dlouhodobě nemocní anebo v pokročilém věku, který jim brání opustit dům. Ti se pak mohou nahlásit místním úřadům, které za nimi vyšlou zástupce volební komise, aby mohli volit. Také lidé dlouhodobě hospitalizovaní v nemocnicích či sanatoriích si mohou zažádat o zápis do tzv. zvláštního seznamu voličů. O této možnosti by měli být informováni správou zařízení, kde pobývají. Ten, kdo ví, že v čase voleb bude v nemocnici kvůli krátkodobé hospitalizaci, může zažádat o voličský průkaz.

Každý volič má právo udělit dva preferenční hlasy (tedy o dva méně než v krajských volbách). Pokud nějaký kandidát získá nejméně 5% z celkového počtu hlasů odevzdaných pro jeho stranu v rámci volebního kraje, případně mandát přednostně právě jemu.

Kandidáti a strany

Kandidovat mohou lidé starší 21 let. Mandát poslance trvá čtyři roky. Kandidátky sestavují politické strany, hnutí nebo koalice, a to na základě tzv. primárek. Každá strana má jiná pravidla, ale obecně platí, že se vybírá podle popularity v jednotlivých krajích. Na přední místa kandidátek se pak většinou vybírají ti nejznámější politici. Strany, které chtějí kandidovat, musejí v každém volebním kraji složit tzv. kauci, a to ve výši 15 tisíc korun. Tato částka se pak věnuje na náklady spojené s volbami.

Volební obvody ve volbách do sněmovny kopírují hranice krajů. Takže kandidátka v Jihomoravském kraji se odlišuje například od Kraje Vysočina či Jihočeského kraje. Počet mandátů (poslaneckých křesel) za jednotlivé obvody se vypočítává podle volební účasti v každém z krajů – jinými slovy, čím více voličů, tím více křesel pro kraj.

Počty mandátů za jednotlivé kraje po volbách v roce 2010:

Hlavní město Praha	25
Středočeský kraj	24
Jihočeský kraj	13
Plzeňský kraj	11
Karlovarský kraj	5
Ústecký kraj	14
Liberecký kraj	8
Královéhradecký kraj	11
Pardubický kraj	10
kraj Vysočina	10
Jihomoravský kraj	23
Olomoucký kraj	12
Zlínský kraj	12
Moravskoslezský kraj	22
Celkem	200

Do Poslanecké sněmovny se dostane to politické uskupení, které celkově překročí 5 % hlasů. Kandidující koalice to mají těžší, protože ty musejí 5 % hlasů získat za každou stranu, která je tvoří. Takže kdyby kandidovaly čtyři strany spojené v koalici, musely by ve volbách získat nejméně 20 % hlasů.

Postavení a práce poslance

Poslanec má v Poslanecké sněmovně pravomoc předkládat návrhy zákonů či pozměňovací návrhy k zákonům, se kterými přišli ostatní. Stává se také členem některého z výborů sněmovny – ty probírají novely zákonů, které jim tematicky přísluší. Jinými slovy například v zahraničním výboru poslanci diskutují o tom, co souvisí s naší zahraniční politikou.

Výbory v Poslanecké sněmovně (stav k srpnu 2013):

- Hospodářský výbor
- Kontrolní výbor
- Mandátový a imunitní výbor
- Organizační výbor
- Petiční výbor
- Rozpočtový výbor
- Ústavně právní výbor
- Volební výbor
- Výbor pro bezpečnost
- Výbor pro evropské záležitosti
- Výbor pro obranu
- Výbor pro sociální politiku
- Výbor pro veřejnou správu a regionální rozvoj
- Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu
- Výbor pro zdravotnictví
- Výbor pro životní prostředí
- Zahraniční výbor
- Zemědělský výbor

Zákonodárci (tedy i senátoři) dostávají ze státního rozpočtu peníze na asistenty a také na vytváření analýz, které jim pomáhají porozumět tématům, o nichž hlasují. Každá strana si vytváří týmy expertů – ti radí poslancům v otázkách, které nejsou jejich doménou. Například mnoho zákonodárců původně pracovalo v advokacii. Dá se předpokládat, že právník toho nebude moc vědět například o zdravotnictví, takže potřebuje odbornou pomoc, aby mohl odpovědně hlasovat.

Každý z členů parlamentu je chráněn tzv. imunitou. V České republice je nebývale široká, takže když se poslanec (či senátor) dopustí nějakého přestupku či je podezřelý ze spáchání trestného činu, musí s jeho vydáním policii souhlasit většina sněmovny. V západních demokraciích se obvykle imunita vztahuje pouze na verbální vyjádření pronesená na půdě parlamentu. Tím má být zachována svoboda projevu zákonodárců.

Co je vlastně poměrný a většinový systém?

V prvním případě jde o to, že složení sněmovny odráží proporcii hlasů, které strany získaly ve volbách. Má tedy výhodu v tom, že přesněji zastupuje názory ve společnosti. Čistý poměrný systém ale v České republice neexistuje, protože je tu pětiprocentní hranice pro vstup do sněmovny. Tato pojistka je do jisté míry diskriminační, na druhé straně brání přílišné roztržitosti sněmovny, ale i průniku nesystémových či okrajových stran do parlamentu.

Naproti tomu většinový systém u nás funguje pro volby do Senátu. Systém je buď jednokolový, nebo dvoukolový. V prvním případě se stává zákonodárcem ten, který získal nadpoloviční většinu hlasů. Ve druhém případě postupují dva kandidáti s největším počtem volebních preferencí do dalšího kola a mezi nimi se pak rozhoduje. Tento systém má tu výhodu, že díky omezenému počtu kandidátů se volič může mnohem lépe orientovat, kdo je jaká osobnost. Voliči jsou však zároveň nuceni mnohem více vybírat podle menšího zla, když například proti sobě stojí jim ne zcela blízký zástupce demokratické strany a zástupce extremistů.

Volby do Senátu

V České republice máme dvoukomorový parlament, který tvoří Poslanecká sněmovna a Senát (například na Slovensku mají jen jednu komoru). Senát je složen z 81 senátorů, kteří jsou voleni na šest let. Každé dva roky se konají volby ve třetině volebních obvodů a na rozdíl od sněmovny se do nich volí většinovým systémem (viz rámeček). Tento na první pohled netradiční způsob je ve skutečnosti dobře promyšleným systémem. Dvě parlamentní komory fungují jako demokratická pojistka, respektive jako snaha o vyrovnání moci v zemi.

Když to velmi zjednodušíme, tak zatímco v Poslanecké sněmovně se uplatňuje především stranický pohled, v Senátu je přístup osobnější. Je to dáno i tím, že voliči ve svém obvodu vybírají do horní komory parlamentu jednu konkrétní osobnost. Také z toho důvodu je v Senátu více politiků, které nenominovala žádná ze známých stran. I minulost ukázala, že v horní komoře parlamentu proto nevládnou takové emoce jako v Poslanecké sněmovně. A protože Senát po sněmovně schvaluje návrhy zákonů, často funguje také jako korektiv. A to jak v praktických záležitostech (opravuje chyby, kterých si sněmovna ne všimla), tak i v politických otázkách (občas se stane, že sněmovna schválí něco pod tlakem okolností, ale Senát to zastaví).

Senát je přesto slabší komorou než sněmovna. Například nehlasuje o důvěře vládě či o státním rozpočtu. Když Senát zamítne nějaký návrh, který přišel ze sněmovny, mohou ho poslanci většinou svých hlasů (zapotřebí je tedy 101 poslanců) přehlasovat. Nepřehlasovatelný je Senát při projednávání ústavních zákonů nebo například při změnách volebních pravidel.

Senát má i specifické pravomoci, kterými nedisponuje sněmovna. Například:

- Se jmenováním soudců Ústavního soudu je zapotřebí souhlasu Senátu.
- Pouze Senát může podat k Ústavnímu soudu žalobu na prezidenta republiky pro velezradu.
- Předkládá prezidentu republiky návrhy na propůjčení nebo udělení státních vyznamenání.
- Navrhuje Poslanecké sněmovně dva kandidáty na funkci veřejného ochránce práv a dva kandidáty na funkci jeho zástupce.
- Navrhuje prezidentu republiky kandidáty na funkci předsedy a inspektorů Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat tzv. zákonná opatření ve věcech, které nesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona.

Přestože je Senát veřejností často vnímán jako zbytečný, odborníci se shodují, že naopak svůj význam obhájil.

Kandidáti do Senátu a voliči

Kandidovat do Senátu mohou lidé, kteří jsou starší 40 let. Jak už bylo zmíněno, může kandidovat i člověk, který není členem žádné strany a ani jí není nominován. Tento nezávislý kandidát ale musí v obvodě, kde aspiruje na senátorské křeslo, sesbírat 1 000 podpisů, aby se voleb vůbec mohl účastnit. Každý adept pak musí složit kauci ve výši 20 tisíc korun, která se mu vrátí, pokud získá aspoň 6 % hlasů. Volit smějí ti, kteří dovršili 18 let. Volby pak probíhají dvoukolově. Počet kandidátů, kteří se mohou přihlásit do prvního kola voleb, není omezen, ale do druhého kola postupují jen dva s nejvyšším počtem hlasů. Pokud se někomu podaří už v prvním kole získat nadpoloviční většinu hlasů, pak je zvolen hned.

PREZIDENTSKÉ VOLBY

Dosavadní nepřímou volbu prezidenta, během níž byl prezident volen prostřednictvím parlamentu, nahradila v roce 2013 přímá volba. Hlavu státu tak měli poprvé v historii možnost volit přímo občané. Prezident nemůže být zvolen na více než dvě volební období za sebou, přičemž jedno trvá pět let.

Prezidentské kandidáty, kteří musí být starší 40 let, může navrhnout skupina nejméně dvaceti poslanců nebo deseti senátorů. Stejně právo mají i plnoletí občané, kteří také mohou navrhnout kandidáty. Jejich návrh ale musí podpořit petice s nejméně 50 tisíci podpisy. Volit pak může v tajné volbě každý občan starší 18 let.

Pokud některý kandidát získá už v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, vítězí. Jestliže ale nikdo takový počet hlasů nezíská, musí se do 14 dnů konat druhé kolo volby, do kterého postoupí dva nejlépeší kandidáti. Prezidentem se stává ten, který získá více hlasů.



Stoupenci Václava Havla před Poslaneckou sněmovnou během volby prezidenta ČR v roce 1993

Pravomoci prezidenta

Byť je hlava státu vnímána především reprezentativně (ostatně podle ústavy zastupuje republiku navenek), má i celou řadu pravomocí.

Důležitou roli například sehrává těsně po volbách do Poslanecké sněmovny. Je to právě prezident, kdo pověřuje vítěze voleb sestavením vlády a pak jmenuje předsedu vlády a jeho ministry. V povolebním čase je hlava státu vůbec významná, stává se tak trochu moderátorem debat a v čase vášně může být důležitým svorníkem. Takhle například Václav Havel v roce 1996 vyřešil povolební krizi, kdy nebylo možné sestavit většinovou vládu. Prezident Havel tehdy zprostředkoval dohodu mezi levicí a pravicí, která pak umožnila uklidnit situaci.

Prezident má také významné tzv. jmenovací pravomoci. Vybírá členy do naší nejdůležitější soudní instituce, Ústavního soudu. Jeho návrhy ale musí schválit i Senát. Hlava státu rovněž jmenuje členy bankovní rady České národní banky.

Prezident má pravomoc vetovat zákony. Pokud se tak stane, může ho sněmovna přehlasovat. K tomu ale potřebuje nejméně 101 hlasů (z 200). Hlava státu nemůže vetovat zákony, které mění ústavu.

Hlava státu má i řadu dalších pravomocí. Mimo jiné:

- svolává zasedání Poslanecké sněmovny;
- rozpouští Poslaneckou sněmovnu;
- jmenuje předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu;
- odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem; nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo; zhlazuje odsouzení;
- podepisuje zákony;
- jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu;
- sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy;

- pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí (velvyslance);
- je vrchním velitelem ozbrojených sil;
- vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu;
- jmenuje a povyšuje generály;
- jmenuje soudce;
- má právo udělovat amnestii.

PŘEDČASNÉ VOLBY

Bára Procházková, Bel Mondo

Pokud se parlamentní volby nekonají v řádném termínu po uplynutí čtyřletého období, mluvíme o předčasných volbách. Přitom není podstatné, o kolik měsíců nebo let se regulérní období nakonec zkrátí. Proti rozpuštění existuje mimochodem jediná podmínka – tento proces nesmí proběhnout méně než tři měsíce před regulérním ukončením čtyřletého volebního období. Důvodů k volbám v nestandardním termínu může být několik. Jedním z nich může být třeba patová situace ve sněmovně, kdy vládní koalice i opozice mají stejný počet hlasů a drží se navzájem v šachu. Nicméně v praxi jde vždy o situaci, kdy nikdo nedokáže najít v dolní komoře většinu sto jednoho hlasu a nemůže proto přijímat zákony a stabilně vládnout.

Jak je možné vyhlásit předčasné volby?

Základem vyhlášení předčasných voleb je rozpuštění Poslanecké sněmovny, které je možné z několika důvodů:

- když poslanci nevyloví ani na třetí pokus důvěru vládě, jejíhož předsedu jmenoval prezident;
- když se poslanci nejsou schopni usnášet po dobu delší než tři měsíce;
- když poslanci do tří měsíců neodsouhlasí zákon, se kterým vláda spojila svou důvěru.

V takových případech sněmovnu rozpouští prezident. Sněmovna také může sama přijmout návrh usnesení, kterým prezidenta požádá o své rozpuštění. I v takovém případě ale nakonec rozpuštění musí oficiálně podepsat hlava státu, i když nikde není upřesněno, jak dlouho po hlasování tak musí učinit. Faktické ukončení práce poslanců může tedy protahovat. Přesto je to pro prezidenta v takovém případě už jen symbolický akt a musí respektovat rozhodnutí poslanců.

Pro rozpuštění jich musí zvednout ruku minimálně tři pětiny, konkrétně tedy 120. Toto číslo vychází z počtu hlasů, který je vždy nutný pro změny ústavních zákonů. Rozpuštěním Poslanecké sněmovny pak začíná šedesátidenní lhůta, do kdy se musí konat předčasné volby. I přesto se země nedostane do stavu nouze; všechny naléhavé situace v té době za poslance řeší senátoři. Ti mohou v případě nutnosti přijímat tzv. zákonná opatření, která ale v praxi mají – i když se jim tak neříká – stejnou váhu jako zákony. Nicméně jejich platnost stejně musí počkat až na novou sněmovnu, bez jejího souhlasu jsou neplatné. Senát navíc nemůže v tomto období rozhodovat o některých oblastech, třeba o státním rozpočtu či změnách ústavy.

Předčasné volby se v České republice konaly zatím jen jednou, a to v roce 1998.

Co vedlo k předčasným volbám v roce 2013?

17. června – Premiér Petr Nečas oznámil svou demisi poté, kdy Útvar pro odhalování organizovaného zločinu začal vyšetřovat vedoucí jeho kanceláře Janu Nagyovou kvůli podezření ze zneužití pravomoci úřední osoby. Společně s ní byla podezřelá z korupce a zneužití pravomoci úřední osoby i řada dalších politiků a úředníků.

25. června – Prezident Miloš Zeman nejmenoval novým premiérem nikoho z dosavadní vládnoucí koalice ODS-TOP 09-LIDEM nebo předsedu strany, která při posledních volbách zvítězila – tedy ČSSD. Rozhodl se pro nezávislého Jiřího Rusnoka a pověřil ho, aby sestavil novou vládu úředníků.

- 10. července – Prezident jmenoval vládu Jiřího Rusnoka.
- 7. srpna – Vláda Jiřího Rusnoka nezískala důvěru Poslanecké sněmovny.
- 13. srpna – Předseda vlády Jiří Rusnok podal demisi.
- 20. srpna – Poslanecká sněmovna přijala návrh usnesení, kterým navrhuje prezidentovi své rozpuštění. Tím umožní konání předčasných voleb.
- 28. srpna – Prezident Miloš Zeman potvrdil rozpuštění Poslanecké sněmovny a vyhlásil předčasné volby na 25. a 26. října 2013.

Úřednická vláda

O úřednické vládě se mluví v případě, že jednotlivá ministerstva nevedou kandidáti politických stran, ale nezávislí odborníci. Některé hlasy tvrdí, že nelze nikdy hovořit o nezávislé úřednické vládě, protože nezávislost jejích členů má své limity. Jednak i tato vláda stojí – stejně jako všechny ostatní politické vlády – na důvěře Poslanecké sněmovny čili fakticky podpoře politických stran. A pak jsou rovněž velmi často ministři v úřednických vládách členové stran (byť obvykle svoje členství na dobu výkonu funkce pozastavují) nebo dosavadní představitelé velkých podniků typu ČEZ.

Zároveň úřednická vláda nemůže udělat bez schválení Poslanecké sněmovny žádné rozhodnutí, protože jí předkládá všechny zákony. Avšak i rozhodnutí, která vláda činí bez Poslanecké sněmovny, jsou politická, sledují nějaký cíl či zájem.

Prezident pověřuje po volbách sestavením vlády toho, kdo má šanci získat důvěru minimálně 101 poslanců. Pro úřednický kabinet se prezident rozhoduje většinou v situaci, kdy neexistuje politická síla, která by mohla stabilně vládnout. Často se tak stane až po několika neúspěšných pokusech sestavit politickou vládu. Kabinet úředníků má většinou za cíl zemi během několika málo měsíců dovést k předčasným volbám.

Česká republika měla během uplynulých 20 let tři vlády expertů: v roce 1998 vládl téměř sedm měsíců kabinet tehdejšího guvernéra České národní banky Josefa Tošovského, který přivedl republiku k předčasným volbám. Další úřednickou vládu sestavil v březnu roku 2009 tehdejší předseda Českého statistického úřadu Jan Fischer. I ta měla zemi dovést k předčasným volbám. Ty se nakonec ale nekonaly a Fischerův kabinet vládl do řádného termínu voleb více než jeden rok. A naposledy se v létě v roce 2013 stal předsedou úřednické vlády ekonom Jiří Rusnok. Ten však zatím jako jediný z těchto tří úřednických premiérů nezískal pro svoji vládu důvěru poslanců.

FINANČNÍ PŘÍSPĚVKY STRANÁM A ZPŮSOB ROZDĚLOVÁNÍ MANDÁTŮ DO POSLANECKÉ SNĚMOVNY PARLAMENTU ČR

Tatiana Čabáková, Eva Štásková

Finanční příspěvky stranám

Strana musí získat 5 % hlasů voličů, aby se dostala do Poslanecké sněmovny. Avšak k tomu, aby získala od státu příspěvek na úhradu volebních nákladů, které bývají často zejména u velkých stran vysoké, stačí straně, hnutí nebo koalici získat ve volbách nejméně 1,5 % z celkového počtu platných hlasů. Pak dostane ze státního rozpočtu 100 Kč za každý odevzdaný hlas. Tento příspěvek na úhradu volebních nákladů stát poskytuje pouze za výsledky voleb do Poslanecké sněmovny.

Stát poskytuje stranám a hnutím také finanční příspěvek na činnost a příspěvek na mandát. Když strana získá v posledních volbách do Poslanecké sněmovny 3 % hlasů, stálý příspěvek je 6 milionů Kč na rok. Za každou další započatou jednu desetinu procenta hlasů dostane strana navíc 200 tisíc Kč ročně. Obdrželi-li strana více než 5 % hlasů, příspěvek se dále nezvyšuje.

Ze státní pokladny se straně vyplácí i příspěvek na mandát poslance nebo senátora. Jeho výše je ročně 900 tisíc Kč. Za mandát člena zastupitelstva kraje a hlavního města Prahy strana každý rok dostane 250 tisíc Kč.

Způsob rozdělování mandátů do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

Po uzavření volebních místností a po sečtení platných hlasů výsledky voleb zpracovává a vyhodnocuje Český statistický úřad. Nejprve je třeba spočítat tzv. republikové mandátové číslo, pomocí kterého se dále vypočítá množství mandátů (volených poslanců) v jednotlivých krajích.

Republikové mandátové číslo se zjistí tak, že se celkový počet platných hlasů ze všech volebních krajů vydělí počtem poslanců, tedy mandátů, tj. 200. Mandátovým číslem se pak podělí celkový počet platných hlasů odevzdaných v jednotlivých krajích, čímž se zjistí počet mandátů přidělených každému kraji.

V souvislosti s tímto přepočítáváním se nesmí zapomenout na fakt, že se nepřihlíží k hlasům uděleným stranám a koalicím, jež nedosáhly na zákonem požadovanou 5% hranici hlasů (minimální hranice pro vstup do Poslanecké sněmovny). Strany a koalice, které splní výše zmíněnou podmínku, postoupí do další fáze vyhodnocování výsledků voleb, ve které se jim v jednom skrutiniu (sčítání hlasů při volbách) rozdělí mandáty v rámci každého volebního kraje. K přerozdělování mandátů se používá d'Hondtova metoda založená na vytvoření systému tzv. volebních dělitelů. Základem této metody je matematická teorie, která říká, že žádná strana nemůže získat mandát dříve než strana, která v daný okamžik procesu rozdělování mandátů disponuje větším počtem hlasů. Mandáty jsou postupně přidělovány jednotlivým stranám podle průměru hlasů vykázaných na 1 získaný mandát.

Faktem je, že tato metoda přepočítávání hlasů zvyšuje zisk větších stran na úkor menších. K nepochopitelnosti mezi počtem hlasů a mandátů přispívá také počet a rozdílná velikost volebních krajů (tak se například stalo, že strana, která dostala ve volbách v jednom z menších krajů 10 % hlasů, nezískala ani jeden z osmi mandátů).

Podrobnější informace o rozdělování mandátů naleznete na:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/volby_a_csu

Zdroj:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty

KDYŽ HLAS NEMĚL VÝZNAM

Erik Tabery, šéfredaktor týdeníku Respekt

To, co dnes mnohé nejvíce rozčiluje, je zároveň největší předností demokratické společnosti – slovní přestřelky, parlamentní přetahování, snaha získat jeden hlas navíc pro ten či onen zákon. Všechn ten ruch znamená, že v politice o něco jde, že není vše připraveno v zákulisí, kdy je veřejnost odsouzena jen k pozorování. Jakmile se v politice rozhostí ticho, je zle. Čtyřicet let byl český, respektive československý parlament potichu a jedině, co na jeho práci mohlo veřejnost zajímat, bylo dohadování, který z poslanců má horší košili a která z poslankyň má vyšší účes.

Volí všichni

Zatímco v demokratické společnosti je právo volit výsadou, za komunismu bylo potupným zážitkem. Stranický systém vypadal stejně jako tehdejší obchody: byla to karikatura toho, co dnes známe. Tak jako bylo na výběr jen ze dvou másel (a obě nechávala v ústech stejnou pachut), tak si člověk mohl vybírat jen z několika nastrčených stran (po nich zůstávala ještě větší pachut). Ve skutečnosti ale byly všechny víceméně stejné, a navíc o všem rozhodovala jen Komunistická strana Československa.



Volby do Národního shromáždění a národních výborů roku 1960. Češi a Poláci se připravovali společně na volby. V obcích, kde žili občané polské národnosti, byly volební vyhlášky i agitační střediska označeny dvojjazyčně.

O tom, že jde vlastně o podvod, věděli všichni, jen se to nesmělo říct nahlas. Lidé tak chodili volit, i když osoby na kandidátkách neznali a považovali je spíše za své nepřátele než zástupce. Režim si ale zároveň velice pečlivě hlídal, aby lidé k volbám přišli. Kdo se nedostavil, hrozil mu v práci postih. Tak se dosahovalo oněch fascinujících výsledků, kdy se voleb pravidelně účastnilo kolem 99 % obyvatel a stejné procento hlasů dostávali i kandidáti. Demokratická soutěž v Československu skončila po puči v roce 1948, byť náznaky omezování rovných šancí bylo možné registrovat už od roku 1945. Když komunisté získali moc, snažili se i nadále vzbuzovat dojem, že všechno běží jako kdysi, ale ve skutečnosti strany k nim kritické rozpustili, nepohodlné politiky zavřeli do pracovních táborů anebo donutili emigrovat.

Absurditu situace dobře ilustrovalo znění ústavy, která mimo jiné ve státě garantovala „vedoucí úlohu Komunistické strany Československa“. Už to naznačovalo, že politická soutěž byla jen naoko. Je to stejné, jako kdyby v pravidlech hokejové ligy bylo stanoveno, že se má soutěžit, ale vyhrát musí vždy jen Sparta Praha. Tato pasáž ústavy byla zrušena až 29. listopadu 1989.

Za komunistického režimu v parlamentu neexistovala opozice. Proto byla všechna jednání i hlasování čistě formální a nikdo nebyl proti. Moc parlamentu byla ostatně prakticky nulová. Zákodáři se scházeli jen párkrát do roka a každé hlasování mělo stoprocentní podporu přítomných. Odpor nepřicházel v úvahu.

Moc ve skutečnosti neměla ani vláda. Vše řídila komunistická strana, v jejímž čele většinou stál prezident republiky. Zemi tak řídila hrstka lidí, kteří byli odstřiženi od veřejnosti i od reality. Všechny protesty a pokusy zakládat opoziční strany končily šikanou, zastrasováním a často i vězením. Nejbližší bylo Československo obnově pluralitnějšího systému v roce 1968, ale invaze vojsk Varšavské smlouvy všechny demokratizační pokusy potlačila.



21. srpna 1968 do Československa vstoupila vojska Varšavské smlouvy v čele s armádou Sovětského svazu. Na snímku lidé demonstrativně mávají československou vlajkou před hořícím sovětským tankem před budovou rozhlasu na Vinohradské třídě v Praze.

Mediální kontrola

Byť se to na první pohled nemusí zdát, pro řádnou politickou soutěž je zásadní svoboda médií. Pokud neexistuje, veřejnost ztrácí příležitost ptát se přímo politiků a má ještě menší šanci je kontrolovat. Tuto roli zastupují nevládní organizace a zejména média, která odhalují chyby politiků, popisují chování stran v parlamentu, dávají hlas vládě i opozici.

V době totality ale média fungovala pouze jako propagandistický nástroj. To znamená, že o chybách se nereferovalo a všichni kritici byli označováni za sabotéry. I díky tomu se Československo propadalo do stále hlubších problémů. A nejde jen o to, že se nedodržovala lidská práva: absence kontroly vedla i k obrovským ekonomickým propadům, ničení životního prostředí či degradaci vzdělání.

Takže když tu a tam zaznívá volání po klidu, po pozitivnějších médiích apod., je třeba být na pozoru. Jak se říká: Klidu si dost užijeme po smrti, tak proč spěchat?

MÉDIA A POLITIKA

Média mají v současných společnostech velký vliv na to, jak vnímáme politiku, politické představitele a politické rozhodování. Je to dáno především tím, že velká většina politického dění se odehrává přes média. Když se blíží volby, snaží se politické strany přesvědčit voliče a přimět je, aby volili právě je. Je tu i mnoho nerozhodnutých voličů – a o ty právě jde. Strany se je snaží přesvědčit mnoha způsoby (promlouvají k nim na náměstích, vaří jim guláše, dávají drobné dárky, pořádají koncerty a obklopují se známými lidmi). Využívají k tomu právě média.

U voleb parlamentních, krajských i komunálních, ve kterých se volí politické strany, uskupení a koalice, existuje část voličů, kteří tradičně a dlouhodobě inklinují k určité politické straně či uskupení. Na volební preference této specifické skupiny voličů mají tak mediální prezentace jednotlivých politických stran či kandidátů zanedbatelný vliv.



Volební kampaň před komunálními volbami v roce 2002

V takové situaci je důležité si uvědomit, že volební kampaň politické strany nebo i prezidentského kandidáta se staví stejně jako silnice nebo domy. Nejprve se navrhne, pak se shromáždí stavební materiál a posléze se na jeho stavbě podílejí obyčejní lidé, kteří jsou ve většině případů za svou práci placeni. Za velkou částí mediálních sdělení kandidátů stojí dobře vyškolení (a dobře zaplacení) profesionálové (psychologové, kreativci, specialisté politického marketingu a další odborníci) hledající způsoby, jak neefektivněji oslovit cílové publikum, tedy voliče.

Důležitý je právě způsob, jakým je ono mediální sdělení sestaveno, jakými tvůrčími postupy jsou jednotlivé prvky (slova, hudba, barvy, pohyby, záběry kamery atd.) poskládány. Každé sdělení je vyjádřeno určitým „tvůrčím jazykem“ – za pomoci barev lze vyvolat různé pocity, detailní snímání kamerou navozuje dojem důvěrnosti, příjemná hudba násobí pocit vstřícnosti atd. V současné době proto věnují politici velkou pozornost také rozvoji svých schopností a dovedností, jak vystupovat v médiích. Absolvují proto různé „mediální tréninky“, učí se vhodné gestikulaci před kamerou nebo způsobu prezentace v televizních diskusích.

Zásadní vliv na voliče může mít i využití herců, zpěváků, modelek a dalších lidí, kteří jsou díky médiím veřejně známí. Kandidáti a jejich týmy sázejí na to, že lidé mají důvěru ke známým lidem, a nezáleží na tom, že je znají jen z médií. Politici dobře vědí, že lépe zapůsobí, když se objeví po boku slavného zpěváka, než když jen přečtou projev.

Obrazy, které prostřednictvím médií o politice a politických představitelích získáváme, dokážou působit mnohdy daleko věrohodněji než skutečnost sama. Pro mnohé může být jednodušší, pohodlnější nebo i příjemnější těmto

obrazům uvěřit. Právě poznáním mechanismů fungování médií se mohou občané demokratické společnosti vyznat v politice, pochopit veřejné problémy, přispět k jejich řešení – a především být schopni učinit při volbách rozhodnutí na základě dobře vyhodnocených informací.

Použité zdroje:

Strachota, K. – Valůch. J.: Být v obraze. Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2007.

Média a politika, pořad České televize ČT 1 z cyklu Být v obraze, Strachota K., Wolák R. a Skalický J. 2009.
odkaz na pořad

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10214728740-byt-v-obraze/209572233420009-media-a-politika/>

NOVÁ POLITICKÁ STRANA

ANOTACE:

Žáci pracují ve skupinách a jejich úkolem je vymyslet politickou stranu, se kterou se chtějí prosadit ve volbách. Následně volí tu stranu, jejíž program je nejvíce oslovil.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání (občanský vzdělávací základ), jazykové vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV: OSV, VMEGS, MV

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

DOPORUČENÝ VĚK: 15+

CÍLE:

Žáci:

- dovedou formulovat a představit své názory
- diskutují a obhájí hodnoty, které jsou pro ně důležité

DĚLKA: 2 vyučovací hodiny

POMŮCKY:

papíry a psací potřeby pro každého žáka

volební urna (např. papírová krabice)

tabule nebo flipchart

POSTUP:

1. Rozdělíme žáky do 4- až 5členných skupin. Každá skupina má za úkol vymyslet politickou stranu, se kterou se chce prosadit ve volbách. Během 20 minut skupiny připraví název strany, slogan, logo, stručné body programu atd.
2. Zástupce každé politické strany představí svou stranu ostatním skupinám s cílem získat co nejvíce voličů (voliče představují všichni žáci z ostatních skupin).
3. Po prezentaci stran napíše každý žák na papírek stranu, kterou by chtěl volit. Papírek vhodí do volební urny. Volba je tajná, žáci nesmějí volit svoji stranu.
4. Sečteme hlasy jednotlivých stran a zapíšeme je na tabuli.

REFLEXE:

V následné diskusi zhodnotíme jednotlivé prezentace. Ptáme se: Proč vyhrála právě tato strana? Co bylo pro voliče při výběru rozhodující? Je podle vás prezentace strany stejně důležitá jako její volební program? apod.

VOLBY A JÁ

ANOTACE:

Aktivita otevírá téma voleb formou brainstormingu a společnou řízenou diskusí. Důležitou část aktivity tvoří práce s textem (pracovním listem). Aktivita vede žáky k zamyšlení nad faktory, které ovlivňují rozhodování voliče.

VZDĚLÁVACÍ OBORY:

GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovědní vzdělávání (občanský vzdělávací základ), jazykové vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV: OSV, VMEGS, MV

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

DOPORUČENÝ VĚK: 15+

CÍLE:

Žáci:

- definují faktory ovlivňující volbu politické strany, se kterou sympatizují
- uvědomí si důležitost účasti ve volbách

DĚLKA: 45 min.

POMŮCKY:

pracovní list pro každého žáka

papíry a psací potřeby

POSTUP:

1. Žáci mají za úkol během dvou minut popsat volby z jednoho úhlu pohledu (jako nerozhodnutý volič, sympatizant s nějakou stranou, lídr kandidátky...) pomocí brainstormingu.
2. Dalším úkolem je porovnat volby například s volbou Miss, se soutěží Česko hledá Superstar apod. Žáci zapisují rozdíly v pohnutkách, které je ovlivňují při výběru politické strany a při výběru nejkrásnější dívky či nejlepšího zpěváka (například plány do budoucna, sebe prezentace, schopnosti, vzhled, sociální citění).
3. Následuje společná diskuse o volbách, ptáme se: Myslíte si, že jsou volby důležité? Pokud ano, proč? Pokud ne, proč? Co voliče může ovlivnit při výběru politické strany? Co by vás samotné nejvíc ovlivňovalo při výběru politické strany? apod.
4. Žáci si přečtou pracovní list. Jedná se o úryvek z textu jejich vrstevníka, který byl oceněn v literární soutěži Knihovny Václava Havla v roce 2009. Poté vyberou dvě věty, se kterými souhlasí, a svoji volbu odůvodní. Pokud žák souhlasnou větu nenajde, vyhledá a odůvodní větu, se kterou nesouhlasí. Pracujeme metodou kritického myšlení „podvojný deník“. Poté žáci prezentují své názory. V následné diskusi se ptáme: Co je podle vašeho názoru v dnešní politice problematické? Jaká je vlastně naše životní úroveň? Co je to slušnost a jak konkrétně se projevuje v životě kolem nás a v politice? (Cílem diskuse není „nadávat na poměry“)

Poznámka: Základ metody „podvojný deník“ tvoří svislá čára, na levou stranu si žáci napíší citaci, na pravou stranu komentář. Žáci si tak lépe uvědomí, co pro ně znamená přečtený úryvek, s čím si toto téma v životě spoují a jak ovlivňuje jejich vnímání světa.

5. Přečteme citaci z posledního rozhovoru s Ivanem Medkem v Lidových novinách, uveřejněného dne 16. ledna 2010: Jak se díváte do budoucnosti?

„S nadějí. Přijdou nové a nové volby a v těch zase vyhraje ta druhá strana, než co je u vlády, začnou se uplatňovat nejrůznější kritéria, většinou taková, která s budoucností české země třeba moc společného mít nebudou. My jsme si venku s Pavlem Tigridem říkali, že nás mohou zachránit v budoucnosti jenom mladí lidé. Nedostanou se už do světa plného rvaček a plného snahy o rychlé vydělávání peněz, lépe řečeno o rychlé získání peněz, z prostého důvodu, že v době, kdy dnešní mladí lidé půjdou do života dospělých lidí, lidově řečeno už nebude co ukrást.“

REFLEXE:

Následuje společná diskuse, ve které se ptáme: Můžete sami nějak ovlivnit politickou scénu? Má smysl chodit k volbám? Jak se vyrovnáte s tím, že u voleb nebude žádná strana splňovat vaše představy? Jak se díváte na předvolební průzkumy? Zajímáte se o volební programy jednotlivých stran? Pokud ano, co na ně říkáte?

RADEK HLAVÁČEK

První obnovené reálné gymnázium, Praha

Dnešní společnost je dvacet let po revoluci formována především populistickým chováním parlamentních stran. Jak řekl Winston Churchill: „Největším argumentem proti demokracii je pětiminutový rozhovor s voličem.“ Už to nejsou ani ideály, ani ideje, které formují chování politiků. Průzkum veřejného mínění je pro parlamentní elitu tím nejdůležitějším ukazatelem v rozhodování. Mezi partajemi neexistuje relevantní diskuse. Dvacet let svobody k čemu? Společnost si na tu naši svobodu zvykla. Máme právo volební, kdy je náš hlas započítán do demokraticky vedených voleb bez nebezpečí zfalšování, existují práva svobodného projevu a shromažďování, která nám umožňují bez obavy vyjádřit svůj názor. Každý rok cestujeme do zahraničí bez nutnosti prokázat se výjezdní doložkou, zpátky můžeme kromě drog dovézt téměř cokoliv. Nikdo nám do bytů neinstaluje štěnice a jakýkoliv spor s jiným občanem můžeme vyřešit poměrně bez problému u soudu. Známy citát z Orwellovy knihy 1984 říká: „Svoboda znamená svobodně prohlásit, že dvě a dvě jsou čtyři. Jestliže toto je dáno, všechno ostatní z toho vyplyne.“ Tak tomu ale není, protože svoboda není žádným konečným stavem společnosti, svoboda se neustále vyvíjí a tato rovnice je potřeba pouze pro tu základní svobodu, se kterou se ale nesmíme spokojit. Svoboda se snoubí se slušností, kterou naše společnost postrádá.



RADEK HLAVÁČEK

První obnovené reálné gymnázium, Praha

Dnešní společnost je dvacet let po revoluci formována především populistickým chováním parlamentních stran. Jak řekl Winston Churchill: „Největším argumentem proti demokracii je pětiminutový rozhovor s voličem.“ Už to nejsou ani ideály, ani ideje, které formují chování politiků. Průzkum veřejného mínění je pro parlamentní elitu tím nejdůležitějším ukazatelem v rozhodování. Mezi partajemi neexistuje relevantní diskuse. Dvacet let svobody k čemu? Společnost si na tu naši svobodu zvykla. Máme právo volební, kdy je náš hlas započítán do demokraticky vedených voleb bez nebezpečí zfalšování, existují práva svobodného projevu a shromažďování, která nám umožňují bez obavy vyjádřit svůj názor. Každý rok cestujeme do zahraničí bez nutnosti prokázat se výjezdní doložkou, zpátky můžeme kromě drog dovézt téměř cokoliv. Nikdo nám do bytů neinstaluje štěnice a jakýkoliv spor s jiným občanem můžeme vyřešit poměrně bez problému u soudu. Známy citát z Orwellovy knihy 1984 říká: „Svoboda znamená svobodně prohlásit, že dvě a dvě jsou čtyři. Jestliže toto je dáno, všechno ostatní z toho vyplyne.“ Tak tomu ale není, protože svoboda není žádným konečným stavem společnosti, svoboda se neustále vyvíjí a tato rovnice je potřeba pouze pro tu základní svobodu, se kterou se ale nesmíme spokojit. Svoboda se snoubí se slušností, kterou naše společnost postrádá.

VOLEBNÍ KAMPAŇ

ANOTACE:

Žáci mají za úkol vymyslet a zrealizovat volební kampaň zacílenou na ostatní spolužáky, profesory a další zaměstnance školy. Zamyslí se nad strategií a prostředky volební kampaně, jejím účinkem a nad tím, zda a jakým způsobem je možné jejím prostřednictvím oslovit voliče.

VZDĚLÁVACÍ OBORY:

GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání (občanský vzdělávací základ), jazykové vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV: OSV, VMEGS, MV

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

DOPORUČENÝ VĚK: 15+

CÍLE:

Žáci:

- prakticky si osvojí obecné postupy, které se používají při realizaci volební kampaně
- popíšou základní principy volební kampaně

DĚLKA: jeden projektový den, případně delší časové období – podle možností školy

POMŮCKY:

papíry a psací potřeby pro každou skupinu

kreslicí a psací potřeby, lepidla, archy papíru libovolných rozměrů

případně videokamera nebo fotoaparát s možností nahrávání videa v každé skupině

POSTUP:

1. Rozdělíme žáky do dvou skupin. Každá skupina představuje jednu politickou stranu. Jejich úkolem bude vytvořit efektivní volební kampaň, která by na jejich stranu strhla co nejvíce voličů. Voliče představují ostatní žáci školy, pedagogové a další zaměstnanci školy.
2. Každá skupina dostane jeden neutrální symbol (například křížek nebo kolečko), pod kterým bude svou stranu propagovat.

POZNÁMKA: Pro reklamní kampaň byly schválně zvoleny neutrální symboly, které minimalizují předpojatost či před-porozumění vůči „značce“. Je jen a jen na žácích, jaký obsah své značky, svému symbolu, přiřknou.

3. Žáci pouze na základě vlastní intuice a svých zkušeností s reklamou a volebními kampaněmi ve skupinách vymyslí, jaké postupy k oslovení potenciálních voličů použijí. Zda zvolí letáky, školní rozhlas, přímé oslovení nebo jiný komunikační kanál či nástroj, je zcela na jejich fantazii. Důležité je nechat žákům při volbě „cest k voličům“ volnost. Sledujeme, zda žáci

volí tradiční postupy, nebo zda se uchylují k podbízění a kupování voličů či nátlaku na ně. Zda zvolí formu informativní, či naopak nátlakovou. Naším úkolem je v případě potřeby pouze ošetřit případné extrémny.

Žáci zároveň vymyslí grafický design svých kampaní a barvy, které bude jejich strana používat. Následuje realizace volební kampaně. Pokud mají žáci k dispozici videokameru, je možné vymyslet a natočit také volební spot. Kampaň může být vedena ve všech prostorách školy a v místech, kde se žáci a zaměstnanci školy pohybují. Žáci mohou využívat přestávky, dobu před vyučováním, pauzu na oběd či po dohodě s pedagogy vstupovat do vyučovacích hodin.

POZNÁMKA: Je vhodné promítnout pořízené videozáznamy na monitoru, na plátně nebo na interaktivní tabuli. Proto se se žáky domluvíme předem, zda využijí videokameru nebo fotoaparát, a zkontrolujeme kompatibilitu s příslušným zařízením a případně zajistíme funkčnost přehrávání. Tento problém lze předem odstranit, je-li žákům určen v zadání úkolu formát videovýstupu (je však nutno brát ohledy na možnosti, které žáci mimo školu mají, případně domluvit spolupráci s vyučujícím informatiky).

4. V druhé půli dne žáci přistoupí k samotnému provedení své volební kampaně a osloví ostatní spolužáky, pedagogy a zaměstnance školy (podle možností školy).
5. Poté následují samotné volby, kdy na základě volebních kampaní „voliči“ pro jednu ze stran hlasují. Způsob hlasování a vyhodnocení voleb přizpůsobíme svým možnostem. Dbáme na to, aby volby proběhly anonymně, hlasy byly sečteny řádně a výsledky byly zveřejněny objektivně.

REFLEXE:

Žáci spolu s učitelem zhodnotí výsledky voleb a efektivitu svých kampaní. Zhodnotí jejich průběh a etiku zvolených nástrojů. Na příkladech z reálného života srovnají působení reklamy nebo volebních kampaní na ně samotné. V závěrečné diskusi se ptáme: Podle čeho jste volili nástroje k oslovení voličů? Byla vaše kampaň podle pravidel fair play? Využili jste moderní technologie? Měli jste nějaké nápady, které se nepodařilo z technických nebo jiných příčin uskutečnit? Zkombinovali jste dostatečný počet různých druhů komunikace? Který z nich byl ve vaší kampani neúčinnější?

ZDROJ:

Projekt realizovaný na Gymnáziu Na Vítězné pláni v Praze (upraveno)

Jeden svět
na školách



JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o. p. s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

e-mail: jsns@jsns.cz

PODPOŘILI:



zatiši group



Trust for Civil Society
in Central and Eastern Europe

Projekt byl podpořen grantem z nadace CEE Trust
(Fond pro občanskou společnost ve střední a východní Evropě)

GENERÁLNÍ PARTNER
JEDNOHO SVĚTA NA ŠKOLÁCH



NADAČNÍ FOND AVAST

PARTNER JEDNOHO SVĚTA NA ŠKOLÁCH

CZ.NIC | SPRÁVCE
DOMÉNY CZ